

פרשת בא: האם מותר להשתמש בתאריך לועזי

פתיחה

בפרשת השבוע, מצווה משה על ידי הקב"ה לבשר לבני ישראל את המצווה הראשונה בה הם מחויבים - מצוות קידוש החודש. מעתה והלאה, על מנת לקבוע שהתחיל חודש חדש, יסתכלו על הירח אם הוא התחדש, ובמידה וכן, ניתן יהיה לקבוע שהתחיל חודש חדש וכפי שמאריכה הגמרא במסכת ראש השנה.

החודש הראשון בשנה היהודית הוא חודש ניסן, כפי שכותבת התורה בפרשתנו "ראשון הוא לכם לחודש השנה (שמות יב, ב)", ועד סוף בית ראשון כאשר רצו למנות את מספר החודשים ספרו: 'החודש הראשון', 'החודש השני', 'החודש השלישי' וכן הלאה. לאחר שעם ישראל גלה בבית ראשון לבבל, הוא חזר עם שמות חודשים חדשים, שמקורם בשפה הפרסית וכפי שכתב הרמב"ן (שם):

"וכבר הזכירו רבותינו זה העניין, ואמרו שמות חדשים עלו עמנו מבבל (ר"ה א, ב), והסיבה בזה, כי מתחלה היה מניינם זכר ליציאת מצרים, אבל כאשר עלינו מבבל ונתקיים מה שאמר הכתוב "ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון", חזרנו לקרא החדשים בשם שנקראים בארץ בבל, להזכיר כי שם עמדנו, ומשם העלנו ה' יתברך, כי אלה השמות ניסן אייר וזולתם שמות פרסיים (עיין הערה א)" בעקבות המצווה למנות את החודשים, נעסוק השבוע בשאלה, האם מותר להשתמש בתאריכים לועזיים בצ'קים, תעודות זהות, הזמנות לחתונה וכדומה. כמו כן, במידה ואכן הותר להשתמש בתאריכים לועזיים, כיצד עדיף לומר 'החודש הראשון' או 'ינואר'.

משמעות השמות הנוצרים

עוד לפני שנעסוק בשאלה האם מותר להשתמש בתאריך לועזי, יש לברר מהי בכלל המשמעות של התאריך הלועזי שיכול להוות בעיה, ויש לחלק את הדיון לשניים: א. מניין השנים. ב. שמות החודשים.

א. **מניין השנים:** הספירה הנוצרית בה משתמשים כיום לא התחילה מתחילת הנצרות, היא הומצאה על ידי כומר כחמש מאות - שש מאות שנה לאחר עליית הנצרות (הלוח הנוצרי כיום, מתבסס על הלוח הגרגוריאני, שהוא גרסה מחודשת ללוח המקורי). הבעיה בתאריך זה, שהוא מונה ללידתו של אותו האיש, שלפי חלק מהפלגים בנצרות החשיב את עצמו כאלוה.

אמנם כיום יודעים שאותו הכומר טעה, ואותו האיש לא נולד באותה שנה שהכומר קבע את תחילת הספירה, אלא כמה שנים קודם לכן. מכל מקום למעשה נראה שזה לא כל כך משנה, שכן בדרך כלל רוב האנשים לא עושים את הבדל בין שנת הלידה לתחילת הספירה, ומבחינתם תחילת הספירה היא לידתו ומונים לזכרו (אך בהמשך נראה שיש שצירפו ספק זה).

ב. **מניין החודשים:** בעיה נוספת שקיימת בתאריך לועזי היא, שהחודשים הלועזיים מבוססים בחלקם על שמות של אלים רומאים. חודש ינואר למשל, הוא לזכרו של 'יאנוס' אל הדלתות והשערים הרומי, חודש מרץ, מבוסס על שמו של 'מרס', אל המלחמה הרומי וחודש יוני קרוי על שמה של 'יונו', מלכת האלים הרומית ואלת הנישואים והלידה.

שימוש בתאריך לועזי

האם בעקבות כך יש לאסור שימוש בתהליך לועזי? נחלקו בכך האחרונים:

פוסק שנקט שיש לאסור שימוש בתאריך לועזי, הוא המהר"ם שיק (יו"ד סי' קעא), וכן נקטו להלכה רבו החתם סופר (תורת משה, בא) שתקף בחריפות את הכותבים תאריך נוצרי, ובעל הגט פשוט (סי' קעז). המהר"ם דן במקרה בו הכינו מציבה לאדם שנפטר שכתובה בלשון זרה, וכתבו עליה גם את התאריך הלועזי של לידת ומיתת המת. הוא נקט שמכני המצבה חטאו פעמיים:

ראשית, כותבי המצבה לא בעברית, כנגד הנהל המקובל. **שנית**, כפי שראינו לעיל, לחלק מהשיטות בנצרות אותו האיש נחשב אלהים ממש, ואסור להזכיר שם אלהים אחרים. אמנם כאשר מזכירים את התאריך לא מזכירים את האיש עצמו, אבל מכיוון שמזכירים תאריך שמתקשר לשמה של העבודה זרה, יש בכך איסור דאורייתא של 'שם אלהים אחרים לא תזכירו', ובלשונו:

"והנה כל זה כתבתי על גוף הדבר מה ששינוי לשון המצבה ללשון לעז, אבל מה שעשו עוד שכתבו מספר השנים כדרך החדשים גם כן בלשון לעז זה עבירה כפולה ומכופלת, ומה שסיימו במספר השנים למספר הנוצרי לדעתי זה איסור דאורייתא, שהרי בתורה בפרשת משפטים נאמר 'ושם אלהים אחרים לא תזכירו' משמע שאפילו אינו מזכיר ממש (את שם העבודה זרה) גם כן הוא בכלל איסור, ונראה לפי עניות דעתי דעובר באיסור ההוא."

סיבה נוספת לאסור, מופיעה בשו"ת **שערי צדק** (יו"ד קנה) ו**ביפה ללב** (יו"ד קעה). התורה בפרשת אחרי מות כותבת, שיש איסור ללכת בחוקות הגויים וכן נפסק להלכה **בשולחן ערוך** (יו"ד קעה). הם טענו, שכאשר מונים לספירת הנוצרים הולכים בדרכי הגויים ועוברים על האיסור ללכת בחוקות הגויים, ולכן יש בשימוש בתאריך לועזי איסור דאורייתא.

דעת רוב הפוסקים

למרות סברות האוסרים, דעת רוב הפוסקים להתיר, וביניהם **הרב עובדיה** (יביע אומר יו"ד ג, ט) ו**הרב וולדנברג** (ציץ אליעזר ח, ח). הם דחו את דעת האוסרים, ונתנו מספר סיבות להקל. דחיית הראייה הראשונה: המהר"ם שיק טען, שיש איסור דאורייתא של שם אלהים אחרים לא תזכירו. הרב עובדיה והציץ אליעזר טענו כנגדו שתי טענות:

ראשית כפי שראינו בפתיחה, אין קשר בין לידתו של אותו האיש למניין השנים. ומכאן יש מקום לומר, שהאיסור דאורייתא להזכיר אלהים אחרים מתייחס, רק למקום שבו הספירה ממש מתייחסת ללידת העבודה זרה, ולא כפי שקרה בתאריך הנוצרי. שנית, גם

1 יש מחלוקת בשאלה, מה היחס בין השמות החדשים שהומצאו לחודשים, לבין הישנים: א. **העיקרים** (מאמר ג, טז) נקט, שכאשר התחילו למנות את החודשים בשמות הפרסיים, נעקרו השמות הקודמים. ב. **האברבנאל** נקט (וכן בדרשת הרמב"ן לראש השנה), שאין הכוונה שנעקרה האפשרות למנות 'החודש הראשון', אלא שנוספה אפשרות נוספת, גם החודש הראשון וגם ניסן. ג. **המהר"י בן חביב** (עיין יעקב מגילה) נקט, שמותר להשתמש בחודשים הפרסיים, אלא שכאשר רוצים למנות את מספר החודש צריך לומר 'החודש העשירי', ולא 'טבת' הוא החודש העשירי.

אם רוב העולם לא יודע שאותו האיש לא נולד בשנה בה התחילה ספירת הנוצרים (ולכן טיעון א' נופל), עדיין יש להקל, מכיוון שכאשר מזכירים את התאריך הנוצרי, לא חושבים על כך שמדובר במניין נוצרי ועל המשמעות שלו, אלא פשוט כך יותר נוח להתנהל, ולכן אין מקום לאסור את הספירה בטענה של שם אלהים אחרים.

דחיית הראייה השנייה: השערי צדק טען, שיש בכך איסור דאורייתא של בחוקותיהם לא תלכו. הרב עובדיה דחה את דבריו, מכיוון שאיסור בחוקותיהם לא תלכו נוהג על פי פסק הרמ"א (יו"ד קעח, א) רק כאשר מחקים את הגויים בדבר שאין בו היגיון, אבל בדבר שיש בו היגיון כמו שימוש בתאריך, אין בכך בעיה (ועיין בדף לפרשת קדושים שנה א'), ובלשון הרב עובדיה (שם):

"נראה שאם כותבי התאריך הלועזי אינם חושבים בכוונה מכוונת שמנין זה ללידת אותו האיש, רק לפי שכן נוהגים העולם הבקיאים יותר בתאריך האזרחי (ובפרט במקומות שגם משרדי הממשלה מונים למספר הנוצרים), אין בזה איסור משום ובחוקותיהם לא תלכו. ואף אם תאמר שהואיל ונראה שכוונת הנוצרים במספרם זה היא ללידת אותו האיש, כל מי שכותב התאריך הלועזי הואיל ואין כוונתו אלא לכתוב התאריך המפורסם יותר, אין בזה איסור משום ובחוקותיהם לא תלכו."

סברא נוספת להקל, הביאו הציץ אליעזר והרב עובדיה. כפי שניתן לראות באגרות של פוסקים קודמים כמו הרמ"א (שו"ת סי' נא), הש"ך (קריה נאמנה עמ' עח), המהר"ם פדוואה (סי' לו) ועוד, הם השתמשו גם בתאריכים לועזים. ואם הם השתמשו בתאריכים לועזים - מסתמא אין בכך בעיה (ועיין בבית מאיר או"ח תמג).

לכן למעשה לשיטתם, אין בעיה להשתמש בתאריך לועזי וכך נקטו רוב הפוסקים. יחד עם זאת, גם לדבריהם, מן הראוי במקום האפשר, שלא להשתמש בתאריך לועזי וצריך לדון בכל מקרה לגופו: אם מדובר באירוע מקומי לציבור שומר מצוות בלבד, ראוי לכתוב תאריך עברי בלבד. מאידך אם מדובר באירוע לציבור יותר כללי, בהחלט אפשר להשתמש בתאריך לועזי מתאמי נוחות².

ינואר או הראשון

על אף שהתירו הרב עובדיה שימוש בתאריך לועזי, כאמור לכתחילה במקום האפשר יש להחמיר. דבר זה הוביל למחלוקת ביניהם, האם כאשר יש צורך להזכיר תאריך לועזי, עדיף לכתוב, הראשון לחודש הראשון, או הראשון לחודש ינואר:

א. הרב עובדיה טען, שעדיף להשתמש בשמות החודשים במפורש: ינואר, פברואר וכו'. הוא נימק את דבריו בכך, שכפי שראינו לעיל התורה קוראת לחודש הראשון 'החודש הראשון', וכפי שביאר הרמב"ן במטרה לזכור את יציאת מצרים. כאשר מונים את חודשי השנה הלועזית בשם 'החודש הראשון', יש מעין השוואה בין הלוח הנוצרי ללוח שלנו, וכמובן שעדיף לא כך.

ב. הציץ אליעזר לעומתו טען, שכאשר אומרים או כותבים חודש ינואר זה גרוע יותר, כי במקרה זה מזכירים ממש את שם האל הרומאי, לכן עדיף לומר ולכתוב החודש הראשון למרות הדמיון למניין חודשי השנה על פי התורה, ובלשונו:

"והנה היביע אומר (= הרב עובדיה) מציע, כשכותבים לפי מנינים להזכיר במפורש שמות החדשים שלהם ולא לכתוב בספירה של החדש הראשון או השני וכו', ואני כתבתי לו דלפי דעתי להזכיר במפורש שמות החדשים שלהם הוא יותר גרוע, כי כפי ששמעתי בבירור שמות החדשים שלהם מכוונים לשמות אלילים, ויוצא אפוא שדווקא כשמזכיר במפורש שמות החדשים שלהם אז הוי כמזכיר שם עבודה זרה."

קריאה בשמות לועזים

כאשר יהודי נולד בחו"ל, נהוג שבנוסף לשם היהודי שהוא מקבל, הוא מקבל שם נוסף לועזי, האם מותר להשתמש בשם זה?

א. המהר"ם שיק (יו"ד קטו), שכפי שראינו לעיל אסר להשתמש בתאריכים לועזים, סבר שיש איסור דאורייתא גם לקרוא בשמות לועזים, וכן פסק תלמידו רבי שמעון גרינפלד (ב, קצד). בטעם הדבר נימק, שכאשר קוראים ליהודי בשם לועזי המטרה בכך היא להידמות לגויים, וכפי שפסק הרמב"ם בהלכות עבודה זרה, יש בכך איסור דאורייתא, ובלשונו:

"אשר שאל שיש בני אדם שמכנים עצמם בשם הגויים. זה דבר הבל וטיפשות, כי בוודאי יש בזה איסור דאורייתא כמו שכתב הרמב"ם בפרק י"א מהלכות עבודה זרה, דמקרא מלא נאמר בסוף פרשת קדושים 'ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי' ומשם ילפינו (= למדים) בספרי, דאין רשאים לדמות להם בשום אופן... וכשם שאסור לנו להדמות להם במלבושם ובהילוכם ובשאר מנהגיהם, הוא הדין דאסור לדמות להם בשמם."

ב. אמנם גם כאן, רוב הפוסקים דחו את דבריו וכתבו שאין בכך איסור ממש, אלא רק דבר לא ראוי, שהרי הסיבה שקוראים לאדם בשם לועזי, היא לא בגלל הרצון להידמות לגויים, אלא כי כך יותר להתנהל בחיי היום יום, במסחר וכדומה. כך נקטו להלכה המהרשד"ם (יו"ד קצט), האגרות משה (או"ח ד, יו) ועוד.

אחת הראיות שלהם להוכיח שמותר שם לועזי היא, שהרבה מהראשונים (ואף חלק מהתנאים והאמוראים) נקראו בשמות לועזים, כמו פטר (מבעלי התוספות), וידאל (בעל המגיד משנה על הרמב"ם), יצחק נויס בילומנטי (בעל שער המלך על הרמב"ם) ועוד, משמע שאין בכך כל איסור. מכל מקום לתת שם של אדם רשע, בוודאי כולם אוסרים (ועיין הערה³).

שבת שלום! קח לקרוא בשולחן שבת, או תעביר בבקשה הלאה על מנת שיעוד אנשים יקראו⁴...

² עוד יש להוסיף, שמסופר שהרב צבי יהודה והאדמו"ר מסאטמר התנגדו בתוקף לשימוש בתאריך הלועזי. לא זו בלבד, הרב אבינר (באתר שלו) כתב, שכאשר הייתה חתונה שרשום על ההזמנה תאריך לועזי, הרב צבי יהודה לא היה מגיע לחתונה. מכל מקום, נראה שרוב הפוסקים לא סוברים כך, וכן מנהג העולם להקל.

³ דיון דומה מופיע בפתחי תשובה (יו"ד רסה, ו), שם מובאת תשובת המבי"ט, שאין לקרוא בשמות שניתנו קודם אברהם אבינו. גם שם, דחו הברכי יוסף והתשובה מאהבה את דבריו, בכך שמצאנו שמות של תנאים שנקראו בשמות הללו, כמו עקביה בן מהללאל, רבי בנימין בר יפת.

⁴ מצאת טעות? רוצה לקבל כל שבוע את הדף למייל, לשים את הדף במקומך או להעביר למשפחה? מוזמן: tora2338@gmail.com